

young man. In accordance with them the levels of professionalism of future specialist are certain: student's, handicraft and creative.

Key words: *educating, preparation, education, higher education, content of educating, content of preparation, content of education.*

УДК 004: 378

Л. М. Харченко

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ У СФЕРУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано провідну роль та розкрито нові можливості вищої освіти у формуванні професіоналів та майбутньої інтелектуальної еліти, яка є головним ресурсом розвитку інформаційного суспільства, за умови ефективного впровадження новітніх інформаційних та комп'ютерних технологій у сфері вищої освіти. Обґрунтовано доцільність розширення науково-дослідницького простору для вивчення механізмів впливу Інтернет-технологій на студентську молодь.

Ключові слова: *особистість, молодь, освіта, суспільство, ціннісні орієнтації, інформаційні технології, комп'ютерні технології, Інтернет.*

Актуальність і постановка проблеми. Історичним розвитком суспільства обумовлено становлення інформаційного суспільства, і це є закономірним явищем. Зазнають трансформацій усі сфери суспільного життя, ми входимо в нову еру, серед найвагоміших ознак якої необхідно відзначити прискорену інформатизацію та комп'ютеризацію всіх сфер суспільного виробництва, утворення світової мережі комунікаційних зв'язків. Інформаційна епоха – принципово новий етап у розвитку цивілізації, що характеризується новими якісними особливостями в порівнянні з попередніми періодами історії людства, і найголовніше – це те, що в наш час ключового значення набувають інформація та знання.

Аналіз наукових праць, присвячених розгляду інформаційного суспільства, розвитку інформаційних технологій та їх впровадження у сферу вищої освіти, показав, що цей феномен із кожним роком приваблює все більше дослідників. Обсяг праць, присвячених дослідженню ціннісних орієнтацій студентської молоді, є досить значним. Однак, не зважаючи на значну кількість праць, ще й досі не вироблено чіткого визначення соціального аспекту Інтернет-технологій, та їхнього місця в сучасному інформаційному полі. До того ж, немає ґрунтовних досліджень, присвячених аналізу Інтернет-технологій як засобу формування ціннісних орієнтацій студентської молоді. Зважаючи на

сучасні умови, в яких відбувається становлення студентства, це питання вимагає детального розроблення [18].

Глобальній комп'ютерній мережі Інтернет належить особливе місце в процесі становлення інформаційного суспільства. Інтернет змінює як життя людини, так і її саму. На планеті поступово зникають просторові та часові розмежування, стираються кордони між державами, об'єднуються в єдину мережу найвіддаленіші куточки. Саме за допомогою мережі Інтернет серед молоді пропагуються певні цінності, світоглядні стереотипи та моделі поведінки. Новітні інформаційні технології, за допомогою Інтернету, впливають на систему цінностей сучасної студентської молоді [17].

Мета статті. Комплексний аналіз трансформації ціннісних орієнтацій студентства під впливом новітніх комп'ютерних та Інтернет-технологій в умовах переходу до інформаційного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Джерельною базою дослідження є філософські праці, присвячені дослідженню становлення інформаційного суспільства, осмисленню цінності теоретичного знання, інформації, комунікації та інформаційних технологій в процесі становлення інформаційного суспільства, розгляду сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та їх впровадження у сферу вищої освіти, використання студентською молоддю мережі Інтернет у навчальному процесі.

Дослідження соціальних процесів у рамках становлення інформаційного суспільства знайшло відображення в роботах учених країн пострадянського простору 80-90-х років минулого століття Р.Абдєєва, І.Алексєєвої, Б.Докторова, В.Іноземцева, Ю.Канигіна, І.Мелюхіна, М.Моїсєєва, О.Панаріна, А.Ракітова та ін.

Важливим є аналіз теоретичних засад функціонування та трансформацій, яких зазнає вища школа України в умовах розвитку інформаційного суспільства, що наведені у працях В.Андрущенка, В.Астахової, Я.Балюбаша, В.Городяненка, А.Гуржія, М.Згуровського, В.Зубка, В.Кременя, А.Кохановського, К.Левківського, А.Навроцького, С.Ніколаєнка, В.Огнев'юка, О.Панича, В.Погребняка, О.Скідіна, В.Скотного, С.Степка, А.Толстоухова, А.Хоронжого, В.Шеховцова, С.Яреми та ін.

Значний внесок у дослідження «всесвітнього павутиння» і віртуальної комунікації, вивчення ролі інформаційно-комунікаційних технологій в умовах становлення інформаційного суспільства зробили А.Арсеєнко, Г.Батигін, Н.Бойко, В.Брижко, Б.Веллман, В.Гавловський, О.Гальченко, А.Гальчинський, В.Гвоздев, А.Гирич, О.Голобуцький, Б.Докторов, Д.Іванов, М.Згуровський, Р.Калюжний, В.Карпенко, В.Кашпур, С.Мартинюк, Г.Рейнгольд, Н.Толстих, Т.Філіппова, В.Цимпалюк, А.Шадрін, О.Шевчук та ін. Праці цих дослідників, дали змогу сформулювати визначення Інтернету як соціального феномена, здійснити типологію функцій мережі та обґрунтувати її значення в житті студентської молоді.

Виклад основного матеріалу. На нинішньому етапі розвитку суспільства проблема цінностей знову займає провідне місце в процесі пізнання соціальної

реальності і пов'язано це, в першу чергу, з трансформацією всіх сфер життєдіяльності людини. Процеси в суспільстві, обумовлені переходом від індустріального до інформаційного суспільства, викликають необхідність перегляду трансформацій, які відбуваються у всіх сферах життєдіяльності під впливом інформаційних технологій.

Інформаційне суспільство – це суспільство духовного та інтелектуального розвитку людини. Тому в осмисленні духовної еволюції особливе місце займає дослідження становлення нових ціннісних орієнтацій під впливом новітніх інформаційних технологій [18].

Соціальна структура інформаційного суспільства зазнає суттєвих змін, збільшується рівень здійснення соціальної мобільності за рахунок збільшення можливостей отримання новітніх, сучасних знань, які в попередні часи були локалізовані у просторі і часі, та доступу до них, відповідно – зменшення кількості часу, що витрачає на шляху до кар'єрного зростання сучасна молода людина.

Основною характеристикою інформаційного суспільства стає те, що більшість населення задіяна у виробництві знань. Освітній рівень людини відіграє значну роль, оскільки інформаційне суспільство висуває високі вимоги як до освітнього рівня кожної окремо взятої особистості, так і до інституту освіти загалом. Вища освіта стає необхідною передумовою підвищення соціального статусу та отримання особистістю бажаного місця в сучасному суспільстві. Отже, ядром соціальної організації, головним соціальним інститутом стає вища школа як центр виробництва, перероблення та накопичення знань. Прослідковується тенденція поступового збільшення кількості людей, які бажають та отримують вищу освіту, не заради «документа про вищу освіту», а заради набуття нових знань та можливості бути включеними у сучасний інформаційний простір [18].

Освіта – це свого роду інформаційний процес, суть якого полягає у здобутті новітніх і сучасних знань, що виходить на перше місце в інформаційному суспільстві. Знання та вміння створювати, використовувати, обробляти, зберігати та розповсюджувати інформацію стає головною умовою ділової успішності особистості та її конкурентоспроможності на ринку праці.

Процес цивілізаційного розвитку на сучасному етапі поставив перед суспільством проблему формування освітніх потреб, які ініціюють прагнення до безперервного вдосконалення інтелекту й професіоналізму через реалізацію індивідуальних здібностей, надання кожному члену суспільства можливостей для інтелектуального та професійного зростання. Все це вимагає від системи сучасної освіти якісних змін у формах організації та реалізації навчального процесу, формуванні якісно нової концепції освіти [18].

Інтернет-технології та інтелектуальні комп'ютерні системи інтегруються у систему вищої освіти та відкривають нові обрії для сучасної студентської молоді. Вони дають можливість отримання новітніх знань, що виходять за межі локальних контекстів. Мережа Інтернет стає ключовим елементом у забезпеченні здійснення комунікацій, неосяжним сховищем і джерелом

інформації, середовищем навчання та праці. Середовище Інтернету – це сукупність технічних, інформаційних, соціальних, економічних та юридичних компонентів, що забезпечують існування, функціонування та діяльність індивідуальних і групових користувачів, які складають аудиторію Інтернету. Кількість користувачів зростає за геометричною прогресією, лівова частка аудиторії Інтернету припадає на студентську молодь [19].

Саме студентська молодь – це потенційно найбільш перспективна і кваліфікована продуктивна сила, яка щорічно поповнює ряди фахівців в усіх галузях і сферах виробництва та управління; це молодіжна група, яка характеризується віковою однорідністю, має спільні інтереси та особливий спосіб життя, однією з основних характеристик якої є бажання до самореалізації та досягнення успіху.

Необхідно зазначити, що для студентського середовища характерне збільшення ролі спілкування за межами сім'ї, посилення впливу мережі Інтернет на формування системи знань, моральних норм та умов їх дотримання. Відбувається значне зростання і розширення кола спілкування та здійснення комунікацій у віртуальному просторі «всесвітнього павутиння». Процес комп'ютеризації та включення мережі Інтернет у систему формальної освіти відбувається, перш за все, у вищих навчальних закладах та науково-дослідницьких центрах.

Аналізуючи зміни в житті людини, що відбуваються завдяки становленню інформаційного суспільства, нової інтерпретації набуває осмислення ціннісно-світоглядного ставлення студентської молоді до світу. Саме тому характерною особливістю нинішнього етапу розвитку є зміна ціннісних пріоритетів, основою яких є діалектичне поєднання матеріальних та духовних складових життя [18].

Відбувається зміна мотивації одержання вищої освіти як головного фактора досягнення молоддю життєвого успіху. Вища освіта на даному етапі розвитку українського суспільства стає найголовнішим чинником здійснення ефективної соціальної та індивідуальної самореалізації особистості, способом досягнення високої професійної кваліфікації, засобом підвищення соціального статусу та поновлення рядів нової інтелектуальної еліти.

Наслідки діяльності людського розуму все більше загрожують існуванню самого людства. Як зазначає Карпенко В., процеси глобалізації, з одного боку, інтенсифікують еволюцію суспільства, а з іншого – підсилюють напруженість у взаємостосунках між суспільством і довкіллям [8, 2]. Сучасна наука обґрунтовує предмет глобалістики та основні глобальні проблеми, для розв'язання яких необхідні спільні, скоординовані зусилля всіх держав. Чимало філософів указують на те, що вчення про ноосферу В.Вернадського містить значний методологічний потенціал для розв'язання багатьох проблем у межах глобалістики. Проте в сучасній філософії відсутній консенсус у визначенні самого поняття ноосфери [8, 2].

Існує велика різноманітність визначень концепції ноосфери. Фундаментально досліджували формування планетарного мислення В.Данилова і М.Кожевніков. Філософський інтерес становить опис

феноменологічних основ ноосфери у працях В.Крисаченка та О.Мостяєва. В контексті аналізу різних аспектів ноосферної проблематики варто відзначити праці С.Вовка, В.Карпенко, М.Кисельова, С.Кримського, М.Кузнецова, М.Марчука, В.Ратнікова, М.Сидоренка та інших авторів, які в окремих випадках, займаючись означеною проблематикою, не завжди прямо послуговуються відповідною термінологією [8].

Виділяють декілька підходів до проблеми ноосфери. Окремі філософи переконані, що формування ноосфери – справа майбутнього, і наш час – «доноосферний». Згідно з іншими мислителями, зараз відбувається процес інтенсивного ноосферогенезу. Багато дослідників (П.Водоп'янов, К.Ситник та інші) вважають, що ноосфера фактично вже склалась, оскільки в інформаційному суспільстві завдяки експоненціальному науково-технологічному зростанню людська діяльність перетворилася на планетарну силу. Такі вчені, як В.Горшков, К.Кондратєв, К.Лосєв взагалі заперечують можливість формування ноосфери [8, 2].

На зламі століть розробляються такі аспекти гуманістично-ноосферної концепції: обґрунтовується роль розуму, науки та філософії у формуванні й функціонуванні ноосфери (І.Добронравова, С.Кримський, В.Лук'янець, М.Попович, В.Чуйко); розкриваються способи формування ноосферного мислення та біоетики на планетарному рівні (В.Данилова, В.Кулініченко, М.Кисельов, А.Толстоухов, В.Чешко); аналізується людська діяльність як планетарна сила (М.Мойсєєв, К.Ситник); з'ясовується співвідношення ноосфери і біосферної оболонки Землі (Т.Гардашук, В.Деркач, В.Крисаченко, М.Хилько); розкривається сутність гуманістично-ноосферної стратегії та її роль у розв'язанні суперечностей глобалізації (Б.Кузик, Ю.Яковець) [8].

На початку ХХІ сторіччя, коли ноосферогенез відбувається дедалі інтенсивніше, пізнання його закономірностей, а також різних аспектів існування ноосфери постає актуальним не лише з теоретичного погляду, а й з практичного: пізнання законів виникнення, розвитку та функціонування ноосфери може відіграти важливу методологічну роль у виборі моделей соціального устрою світу доби глобалізації. Найважливішим компонентом усвідомлення людством ноосферних процесів є формування ноосферного мислення, що є основним елементом ноосферогенезу. На зламі тисячоліть глобальна соціоприродна система переживає складний етап, на якому відбувається вибір основного напрямку розвитку. [15].

У зв'язку з цим можна вважати актуальною інтерпретацію вчення про ноосферу В.Вернадського й інших авторів, враховуючи останні досягнення сучасної науки, з подальшим визначенням методологічного потенціалу сучасної гуманістично-ноосферної концепції в розв'язанні глобальних проблем.

Однак усе ще відсутній цілісний, системний аналіз сутності гуманістично-ноосферної концепції та її методологічного потенціалу для розв'язання глобальних проблем людства на постнекласичному етапі розвитку науки. Відкритим полем для досліджень усе ще залишається комплексний аналіз компонентів, які конституюють сучасну гуманістично-ноосферну

концепцію з метою визначення її методологічної ролі для розв'язання глобальних проблем.

Глобальне поширення інформаційно-комунікаційних систем, в просторі яких і функціонують всі типи культури, не може не спонукати до активних взаємозв'язків та нових контекстів розвитку культур. Всі ці чинники сприяють розхитуванню базових основ усталеної національно-культурної ідентичності, «розмиванню» їхніх меж, структури і складових. Нівелювання традиційних культурних цінностей за умов «швидкої акультурації» впливає на те, що багато нових цінностей і стереотипів сприймаються як найбільш прийнятні в нових умовах. На високу ефективність запозичення впливає і висока інтенсивність контактів з «продуктом» інших культур, а також певних соціальних груп, які здатні стати носіями нових зразків» [19].

Найбільш динамічно й помітно процеси зміни й трансформації моделі національно-культурної ідентичності помітні на індивідуальному рівні.

Висновки. Пріоритетного значення для соціалізації індивіда серед нових культурних зразків надається моделям споживацької культури та «образів» життя, поширюваних інформаційними культурними потоками. Причому всі вони, як підкреслює Г.Ділігенський, відрізняються від тих, що задаються йому звичкою, традицією чи безпосередньо соціальним середовищем [5]. Ці культурні зразки, будучи сформованими в іншому соціокультурному середовищі, при перенесенні на інший культурний ґрунт стимулюють і активізують механізми імітації «чужого» в процесах соціалізації особистості, тобто невикоріненого традицією досвіду. Отже, людина оцінює власні позиції, співвідносячи їх з більш широким колом економічних і соціальних ситуацій, ніж в традиційних умовах обмежених інформаційних контактів.

Особистісні потреби, поведінкові стереотипи все більшою мірою визначаються індустрією продукованих «іміджі», «образів» та ідей, які поширюються культурними практиками масової культури та циркулюють в потоках і каналах ЗМК. Життєві стандарти, утворені в індустріальних, економічно розвинутих суспільствах, набувають загальносвітового поширення та стають «найбільш доступним засобом самоствердження в соціумі і орієнтування своїх індивідуальних прагнень» [5]. Отже, формується типовий стандарт споживання, що, в свою чергу, стає одним з визначальних компонентів формування «образів життя».

В інформаційному просторі, який є, по суті, глобальним, поширюються культурні зразки універсалізованого характеру, утворені поза контекстом національних культур. В результаті формується специфічне символічне середовище, «віртуальна реальність», які в процесі становлення ідентичності як сенсової основи буття особистості призводить до опозиційності між віртуальним світом і особистістю, зокрема, наділення фантомних артефактів онтологічним статусом.

Набуття людиною певної культурної ідентичності здійснюється в процесі соціалізації особистості, шляхом засвоєння і прийняття пануючих в даному суспільстві елементів свідомості, смаків, звичок, норм, цінностей. Саме

комунікаційні мережі стають головними трансляторами культурних потоків глобалізованої транснаціональної культури, виразником якої виступає масова культура. Вона є одним з найважливіших феноменів індустріального суспільства, чия поява й подальший бурхливий розвиток стали можливі завдяки розвитку ЗМК та комерційній спрямованості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Астафьева О.Н. Модели этнокультурной идентичности в современном информационно-коммуникационном пространстве / О. Н. Астафьева // Вестник Библиотечной Ассамблеи Евразии. – 2004. – № 3. – С. 40–44; № 4. – С. 42–48.
2. Байдаров Э.У. Влияние глобализации на культуру и ценности человека Э. // Credo New Теоретический философский журнал. – 2005. – № 4. – С. 32–37.
3. Гнатюк О. Прощання з імперією: Українські дискусії про ідентичність / О. Гнатюк. – К., 2005. – 176 с.
4. Головка В.В. Ідентичність як метафора В. В. Головка // Український історичний журнал. – 2002. – № 3. – С. 23–34.
5. Дилигенский Г. Глобализация в человеческом измерении Г. Дилигенский // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – № 7. – С. 4–15.
6. Драгунский Д. Национальная идентичность: инфраструктурно-институциональный подход Д. Драгунский // Проблемы идентичности: человек и общество на пороге третьего тысячелетия. – М., 2003. – С. 63–68.
7. Енциклопедія етнокультурознавства. Ч.ІІ. Особа, нація, культура. – К., 2000. – 270 с.
8. Карпенко В.Є. Методологічна роль гуманістично-ноосферної концепції у розв'язанні глобальних проблем сучасності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.09 «Філософія науки» / В.Є.Карпенко. – Чернівці, 2008. – 20 с.
9. Карпенко В.Є. Роль науки та філософії у розв'язанні глобальних проблем / В.Є.Карпенко // Філософські науки: Збірник наукових праць. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2006. – С. 75-81.
10. Карпенко В.Є. Глобалізація та майбутнє людства / В.Є. Карпенко // Практична філософія. – 2006. – № 3. – С. 110-114.
11. Карпенко В.Є. Перспективи сучасного ноосферогенезу / Віталій Карпенко // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Випуск 309-310. Філософія. – Чернівці: Рута, 2006. – С. 114-119.
12. Карпенко В.Є. Гуманістично-ноосферний підхід – стратегія розв'язання глобальних проблем / В.Є. Карпенко // Філософські науки: Збірник наукових праць. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2008. – С. 29-37.
13. Костина А. Национальная и этническая культура: соотношение в глобальном мире / А. Костина // Знание.Понимание.Умение. – 2006. – № 3. – С. 128–139; 165–172.
14. Малахов В.С. Неудобства с идентичностью / В. С. Малахов // Вопросы философии. – 1998. – № 2. – С. 43–53.

15.Нагорна Л. Національна ідентичність в Україні / Л. Нагорна. – К., 2002. – 340 с.

16.Пациорковский В. Идентичность человека и общество в условиях глобализации / В. Пациорковский // Проблемы идентичности: человек и общество на пороге третьего тысячелетия. – М., 2003. – С. 82–91.

17.Предовская М.М. Виртуальный друг и проблема идентификации в массовой культуре М. М. Предовская // Виртуальное пространство культуры: Мат. науч. конфер. 11-13 апреля 2000 г. – СПб, 2000. – С. 165–168.

18.Удовик С. Л. Глобализация: семиотические подходы / С. Л. Удовик. – М.; К.: Рефл-Бук; Ваклер, 2002. – 480 с.

19.Хамітов Н. В. Історія філософії: Проблема людини та її меж: навчальний посібник / Н. В. Хамітов, Л. Н. Гармаш, С. А. Крилова. – К.: Наукова думка, 2000. – 272 с.

20.Хесле В. Кризис индивидуальной и коллективной идентичности / В. Хесле // Вопросы философии. – 1994. – № 10. – С. 112–123.

21.Шаров А.В. Взаимодействие культур и проблема идентичности / А. В. Шаров // Общечеловеческое и национальное в философии: II международная науч.-практич. конференция КРСУ (27-28 мая 2004 г.): Матер. выст. / Под общ. ред. И.И.Ивановой. – Бишкек, 2004. – С. 171–176.

РЕЗЮМЕ

Л.Н. Харченко. Информационные технологии и их внедрение в сферу высшего образования.

В статье проанализирована ведущая роль и раскрыты новые возможности высшего образования в формировании профессионалов и будущей интеллектуальной элиты, которая является главным ресурсом развития информационного общества, при условии эффективного внедрения новейших информационных и компьютерных технологий в сфере высшего образования. Обоснована целесообразность расширения научно-исследовательского пространства для изучения механизмов влияния Интернет-технологий на студенческую молодежь.

Ключевые слова: личность, молодежь, образование, общество, ценностные ориентации, информационные технологии, компьютерные технологии, Интернет.

SUMMARY

L. N. Kharchenko. Information Technology and Innovation in Higher Education.

The article analyzes the role and open new opportunities of higher education in the formation of professionals and future intellectual elite, which is the main resource of the Information Society, provided an effective introduction of advanced information and computer technology in higher education. The necessity of expanding research area for studying the mechanisms of the influence of Internet technology to students.

Key words: *identity, youth, education, society, values, information technology, computer technology, the Internet.*